

De kern van het boek is zoals gezegd het historische beeld. Dit wordt degelijk en tegelijk aantrekkelijk en in soepele taal gepresenteerd. Na een eerste hoofdstuk over de vroegste contacten met de Griekse wereld volgen in hoofdstuk 2 en 3 respectievelijk de Griekse kolonisatie (8ste en 7de eeuw) en Het archaïsche Sicilië (6de eeuw tot na Himera). De 5de en 4de eeuw komen in de twee volgende hoofdstukken aanbod; in hoofdstuk 6 staat Sicilië tussen de hellenistische rijken en Rome centraal. Halverwege het boek staat een kleurkatern met fraaie foto's, onder andere van de kouros van Motya. Jammer dat afb. 2, een kaart van Sicilië in de oudheid, handgeschreven lijkt ingevuld en zeer slecht leesbaar is. De spelling van sommige plaatsnamen er op is vreemd: naast het (Griekse) Akragas staat Selinus, dat bij afb. 12 dan weer Selinunte (Selinous) wordt genoemd. Dat Motya een eilandje is, kun je op de kaart echt niet zien. Een beknopte bibliografie en enkele recente museumcatalogi sluiten het boek af. Onder de laatste ontbreekt *Sizilien. Von Odysseus bis Garibaldi* [tentoonstelling Kunsthalle Bonn 2008], waarschijnlijk omdat daarin de oudheid veel minder aandacht krijgt. Naast alle archeologische informatie die elders in werken over Sicilië aanbod komt, is dit mooi verzorgde boekje een nuttig en handzaam overzicht van het politieke kader waarbinnen al die cultuuruitingen tot stand kwamen.

Thea L. Heres

Augustinus Voor Diehards

Aurelius Augustinus, *Vier antipelagiaanse geschriften*. Vertaling Izak Wisse en Raf Debaene. Uitg. Klement/Pelckmans, Zoetermeer 2014.

Hb 414 p. ISBN 978 90 8687 125 4 (NL)/ 978 90 289 7558 3 (B)† € 47,50.

Vooraf dankzij zijn vele preken en zijn *Belijdenissen* heeft Augustinus (354-430) een groep trouwe lezers in Nederland en Vlaanderen. Die waarderen vooral zijn scherpe verstand, inventieve bijbeluitleg en pastorale houding. In *Vier antipelagiaanse geschriften* toont Augustinus zich van een

minder toegankelijke kant. De bundel bevat een viertal theologische traktaten uit de jaren 411-429. Daarin neemt de kerkvader het op tegen andersdenkenden, in dit geval denkers en schrijvers die een grote rol claimen voor de menselijke wil en vrijheid. Augustinus legt de nadruk dan juist op de noodzaak van Gods genade en op voorbestemdheid. Jawel, de beruchte predestinatie...

Het levert nogal moeizame traktaten op over thema's waar het hart van de gemiddelde lezer niet sneller van gaat kloppen. Toch is het goed dat ook uit dit minder bekende deel van Augustinus' oeuvre nu enkele teksten beschikbaar zijn. Bij de presentatie in dit boek zet ik wel een paar vraagtekens. Drie van de vier vertalingen komen uit de nalatenschap van Ds. Izak Wisse († 2011) (*de peccatorum meritis (...); de natura et gratia; de dono perseverantiae*), één traktaat werd nieuw vertaald door Raf Debaene (Arteveldehogeschool Gent). De vertaalstijl is te kenschetsen als traditioneel: moeilijk leesbaar 'vertaald Latijn', met lange constructies vol bepalingen en bijzinnen. Daarbij is er geen enkele hulp via noten, uitleg of samenvattingen, en nergens het houvast van inhoudelijke tussenkopjes. De lezer moet het doen met de kale, weerbarstige teksten. Gelukkig is er wel een boeiende inleiding van twee Leuvense specialisten (Anthony Dupont en Mathijs Lamberigts) en een summier voorwoord van Paul van Geest. Voor doorgewinterde, theologisch geschoolde Augustinus-vrienden zal de karige presentatie vermoedelijk geen probleem zijn. Maar voor alle andere lezers blijven deze teksten in feite buiten bereik. Als dit soort traktaten in boekvorm worden gepubliceerd moet er meer aan gebeuren dan hier is gedaan.

Vincent Hunink

Wim Jurg, *De lange zevende eeuw. Of hoe christendom en Islam de macht verdeelden*. Uitg. Damon, Budel 2014. Geb. 224 p. ISBN 978 94 6036 180 7 € 29,90.

Voor de meeste liefhebbers van de oudheid reikt de belangstelling zowat tot het jaar 200, of anders hooguit 400. Laatantieke auteurs zoals Augustinus en Ammianus Marcellinus krijgen nog aandacht, maar daarna houdt het doorgaans op.

Historicus Wim Jurg publiceerde in 2011 een informatief boek over *De vierde eeuw* (recensie in *Hermeneus* 84, 2012, 44). Daarna heeft hij de bakens verzet en de periode na de oudheid onder de loep genomen. In *De lange zevende eeuw* behandelt hij de periode van ongeveer 600 tot 750. Het is de tijd van na het Romeinse rijk in het Westen, van Byzantijnse vorsten in Constantinopel, en vooral ook van machtige rijken in het Oosten, het gebied van waaruit de Islam opkomt. Met merkbare fascinatie beschrijft Jurg de clash van het christendom, eeuwenlang oppermachtig rond de hele Middellandse Zee, en de aanstormende nieuwe religie. De lezer belandt hier in een woelige wereld. Met keizers en kaliefen, pausen en patriarchen, Merovingers en Arabische stammen, theologische twisten, en natuurlijk met eindeloos veel veldslagen, belegeringen en bloedige veroveringen. De rode draad in Jurgs betoog is de vervlechting van staatgodsdienst (christelijk of islamitisch) en politieke staatsmacht. Dit biedt enig houvast bij het lezen, maar het geheel kan wel wat verwarrend overkomen. Het boek bestrijkt een zo groot gebied, met zoveel namen, dat het mij soms duizelde. Toch is het boek aan te raden. al was het maar als verantwoord uitstapje vanuit de vertrouwde wereld van de oudheid.

Vincent Hunink

Philostratus. Het leven van Apollonius van Tyana. Vertaald en toegelicht door Simone Mooij-Valk. Uitg. Athenaeum—Polak & Van Gennepe, Amsterdam 2013. Geb. 384 p. ISBN 978-90-253-0134-7 € 29,95.

Flavius Philostratus, schrijver van de *Levens van de Sofisten*, mag dan als chroniqueur van de Tweede Sofistiek een onmisbare bron zijn voor het Griekse culturele leven in de Romeinse keizertijd, voor het grotere publiek is de Romeinse auteur (2de-3de eeuw n.Chr.) nauwelijks een bekende. Zijn interessantste werk, de biografie van de mystieke wijze Apollonius van Tyana, bleef tot op heden niet beschikbaar in het Nederlands. Daar is met het verschijnen van deze vertaling, waaraan de vertaalster drie jaar heeft gewerkt,

eindelijk verandering in gekomen. De belevenissen van de raadselachtige Apollonius – een charismatisch filosoof, een reizende wonderdoener, een pythagoreïsche heilige – vormen namelijk fascinerende lectuur.

Is de *Vita Apollonii* een roman of een biografie? De vertaalster spreekt treffend van een *vie romancée*. De vertelgeschiedenis is daarbij, al dan niet opzettelijk, wat geheimzinnig. Philostratus' tekst zou de literaire weergave zijn van de aantekeningen van Apollonius' metgezel Damis, die een eeuw eerder de handelingen van zijn leermeester boekstaafde. Of het journaal van Damis nu echt het brondocument geweest is of niet, deze constructie levert een interessant portret op van de meester en zijn volgeling. De belevenissen van Apollonius zijn namelijk niet gering. Na zijn bijzondere jeugd en bekering tot de leer van Pythagoras volgt een verslag van zijn reis naar het Oosten, langs Perzische magiërs en Indische brahmanen, geoefend in levitatie. Apollonius doet voorspellingen, drijft demonen en vampiers uit en converseert zelfs met Achilles; de held antwoordt vanuit zijn graf. Een ontmoeting met een reïncarnatie van Palamedes, een vergelijking tussen Achilles en de Indische koning Ganges: de link met het Griekse verleden sijpelt voortdurend door de tekst, in lijn met de antiquarische belangstelling van de Tweede Sofistiek. Na hun oosterse tocht zwerven Apollonius en zijn tientallen volgelingen door de Romeinse wereld. De wijze doet vele historische en heilige plaatsen aan, geeft filosofische voordrachten, bezoekt de gymnosofisten in Egypte, en heeft ontmoetingen met Nero, Titus en Domitianus, alvorens in Rome in een proces te belanden. Boeiend is het karakter van de smetteloze, vegetarische Apollonius. Als een soort alternatieve Christus is hij vrij van fouten, wars van luxe en lusten, en boven heersers verheven. Daardoor komt hij echter weinig sympathiek en nogal hooghartig over. Voortdurend leest hij anderen de les, provoceert zijn toehoorders, of correspondeert met belangrijke leiders om hen op hun fouten te wijzen. Met irritante en domme mensen heeft hij weinig geduld. Die spanning tussen Apollonius' onaanastbaarheid en zijn grilligheid zorgt nogal eens voor verrassingen. De combinatie van reisverhaal (met de nodige details over landen en

